

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પરિચય - ૨

(સમય : બપોરે ૨ થી ૪.૧૫)

(રવિવાર, ૭ જુલાઈ, ૨૦૧૯)

- નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.
(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.
(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ : ૧) પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (આંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓) કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા. ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોવ ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૭માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ કિશોર સત્સંગ પરિચય, બારમી આવૃત્તિ - જાન્યુઆરી, ૨૦૧૭)

પ્ર.૧ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : - કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “ફિકર કરીશ મા.” (૮/૧૯) ⇨ મહારાજ - કડવીબાઈને
⇨ કડવીબાઈએ તેના ધણીનું સ્નાન કરી લીધું. તેથી ન્યાતીલા બ્રાહ્મણો તેમને મારી નાંખવા આવ્યા. તે જ રાત્રે શ્રીજીમહારાજે કડવીબાઈને દર્શન દઈને કહ્યું.
૨. “અક્ષરપુરુષોત્તમ સારુ મુંડાવ્યું છે.” (૧૦/૨૭) ⇨ શાસ્ત્રીજી મહારાજ - ઠાકોર સાહેબને
⇨ ઠાકોર સાહેબે શાસ્ત્રીજી મહારાજને મધ્ય મંદિરમાં રાધાકૃષ્ણની મૂર્તિ પધરાવવાનું કહ્યું ત્યારે.
૩. “તે પુણ્યના પ્રતાપે આજે અમારો સંબંધ થયો છે.” (૧૨/૩૩-૩૪)
⇨ શ્રીજીમહારાજ - (સંતોને) રામાનુજાનંદ સ્વામી અને નાના ગોપાળાનંદ સ્વામી
⇨ કારિયાણીમાં નાના બાળકની નથુની પૂર્વ જન્મની ઓળખ આપતાં કહે છે.

પ્ર.૨ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ : અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહીં.

૧. ગરાસિયા આવ્યા ત્યારે ગલુજીનાં મા શું કરતાં હતાં ? (૩/૭)
૨. ગરાસિયા આવ્યા ત્યારે ગલુજીનાં મા સ્વામિનારાયણની માળા કરતાં હતા.
૨. શ્રીજીમહારાજે કયા બે ભાઈઓનું કલ્યાણ મુક્તાનંદ સ્વામી જેવું કર્યું. (૨૨/૭૨-૭૩)
૩. શ્રીજીમહારાજે મામૈયો અને મેરામણ નામના બે ભાઈઓનું કલ્યાણ મુક્તાનંદ સ્વામી જેવું કર્યું.
૩. પાકા હરિભક્ત માટે કયું અંગ જરૂરી છે ? (૨૧/૭૦)
૪. મહારાજ ને મહંતસ્વામીના આશ્રિત સત્સંગી વૈષ્ણવનો માથા સાટે દંઢ પક્ષ રાખવો તે પાકા હરિભક્ત માટે જરૂરી અંગ છે. પ્રગટ ભક્ત કે સત્પુરુષના આશ્રિત ભક્તોને.
૪. મહારાજે કયા પાંચ દેવોને આદરપૂર્વક માનવાનું કહ્યું છે ? (૧/૧)
૪. મહારાજે વિષ્ણુ, શિવ, ગણપતિ, પાર્વતી અને સૂર્ય એ પાંચ દેવોને આદરપૂર્વક માનવાનું કહ્યું છે.
૫. મહારાજને થાળ જમાડ્યો ત્યારે રાજબાઈને થયેલી સમાધિ વખતે બ્રહ્માદિક દેવોએ શું કર્યું ? (૧૮/૫૪)
૪. બ્રહ્માદિક દેવોએ શ્રીજીમહારાજ અને રાજબાઈ ઉપર ચંદન અને પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી.

પ્ર. ૩ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ) (કુલ ગુણ : ૬)

૧. નાજા જોગિયાએ બહુ પછડાટ ખાધી છતાં વાગ્યું નહિ. (૮/૧૭)

જ. નાજા જોગિયાને વાગે તો હાડકાં ભાંગી જાય, તો મહારાજ સાથે ફરીને કોણ રમે ? તે સારુ મહારાજે નાજાને વાગવા દીધું નહીં અને રક્ષા કરી.

૨. મૂર્તિપૂજા મુમુક્ષુઓ માટે મુક્તિનું દ્વાર બની જાય છે. (૫/૧૨)

જ. જ્યારે પ્રત્યક્ષ ભગવાન અથવા બ્રહ્મસ્વરૂપ સત્પુરુષ દ્વારા તેની વેદવિધિ અનુસાર પ્રાણપ્રતિષ્ઠા થાય છે. ત્યારે તેમાં સાક્ષાત્ પરમેશ્વરનો આવિર્ભાવ થાય છે. પછી તે પથ્થર કે કાષ્ઠ ન રહેતાં મુમુક્ષુઓ માટે મુક્તિનું દ્વાર બની જાય છે.

૩. સત્સંગ કલ્પતરુ તથા ચિંતામણિ કરતાં અધિક છે. (૧૪/૪૦)

જ. બીજા અનેક ઉપાયો કરે પણ સંત-સમાગમરૂપી સત્સંગ વિના વાસના - ઈચ્છા ટળતી નથી. એટલા જ માટે શાસ્ત્રકારો સત્સંગને કલ્પતરુ તથા ચિંતામણી કરતાં પણ અધિક છે. કારણકે ચિંતામણિની પ્રાપ્તિ થવાથી દારિદ્ર્ય દૂર થાય, પણ જન્મ-મરણ અને મોહરૂપી બંધનથી છુટાય નહીં. તેને માટે સત્સંગ જરૂરી છે.

પ્ર.૪ નીચે આપેલાં કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક વગેરે માંગ્યા મુજબ પૂર્ણ કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક અડધા સાચા હોય તો એક (૧) ગુણ આપવો.

૧. જે સ્વામિનારાયણ નામ લેશે, તેનાં બધાં પાતક બાળી દેશે,
છે નામ મારાં સ્મૃતિમાં અનેક, સર્વોપરી આ જ ગણાય એક,
જો સ્વામિનારાયણ એક વાર, રટે બીજાં નામ રટ્યાં હજાર,
જાપ્યા થકી જે ફળ થાય તેનું, કરી શકે વર્ણન કોણ એનું. (૬/૧૩)

૨. હવે મારા વહાલાનાં દર્શન સારુ હરિજન આવે હજારે હજારું.
ઢોલિયે બિરાજે સહજાનંદ સ્વામી પૂરણ પુરુષોત્તમ અંતરજામી. (૨૦/૨/૬૭)

૩. ધર્મો જ્ઞેયઃ સદાચારઃ શ્રુતિસ્મૃત્યુપપાદિતઃ । માહાત્મ્યજ્ઞાનયુગ્મ્ભૂરિ સ્નેહો ભક્તિશ્ચ માધવે ॥ (૨૮/૭/૧૧)

૪. શરણે આવેલા જનોના પર્વત જેવડા પાપના પુંજને જે ગણતા નથી, પણ તેનામાં રહેલા અણુ જેવડા સદ્ગુણને મહાન ગણે છે, તે સહજાનંદ ગુરુને હું ભજું છું. (૧૧/૧૭/૩૩)

પ્ર.૫ ‘જ્ઞાન’ (૨૭/૮૭-૮૮) - પ્રસંગ ઉપર પંદર લીટીમાં ટૂંકનોંધ લખો. (વર્ણનાત્મક) (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

જ્ઞાન એટલે જાણવું. જીવ, ઈશ્વર, માયા, બ્રહ્મ, પરબ્રહ્મનાં સ્વરૂપને રૂડી રીતે જાણવું તેને જ્ઞાન કહીએ. દેહ અને આત્મા જુદા સમજવા એ જ્ઞાનનો પાયો છે. દેહ અને આત્માના ગુણો જુદા જુદા છે. દેહ જડ, મિથ્યા, દુઃખરૂપ અને નાશવંત છે. આત્મા ચૈતન્ય, સત્ય, સુખરૂપ અને અવિનાશી છે. દેહના ગુણ આત્માને વિષે ન માનવા. દેહથી પૃથક્ આત્મારૂપે વર્તાય ત્યારે માન-અપમાન, હર્ષ-શોક, ભૂખ-તરસ વગેરે દેહના ભાવો ટળી જાય છે. જ્ઞાનીનું આ પાયાનું લક્ષણ છે. વળી, જીવ, ઈશ્વર, માયા, બ્રહ્મ, પરબ્રહ્મ - એ પાંચ ભેદનું સ્વરૂપ યથાર્થ ઓળખવાની પણ જરૂર છે. જીવ અલ્પજ્ઞ, અણુ સરખો સૂક્ષ્મ, ચૈતન્યરૂપ ને સમગ્ર દેહને વિષે વ્યાપીને રહેલો છે. અહં - મમત્વરૂપી માયા, જડ ને સત્ત્વ, રજ તથા તમ એ ત્રણ ગુણો યુક્ત, અંધકારરૂપ છે ને ભગવાનના ભજનમાં અંતરાય કરનારી છે. ઈશ્વર સર્વજ્ઞ, ચૈતન્યરૂપ ને મહત્ છે. ઈશ્વરને મહામાયાનું આવરણ છે. ઈશ્વર અનંત છે. અક્ષરબ્રહ્મ નિર્વિકાર કહેતાં વિકાર રહિત અને કૂટસ્થ કહેતાં સ્થિર, એક અને અદ્વિતીય છે. આ અક્ષરબ્રહ્મ સાકાર સ્વરૂપે પુરુષોત્તમ નારાયણની સેવામાં અખંડ રહે છે. તે જ અક્ષરબ્રહ્મ ધામરૂપે અતિશય તેજસ્વી, જીવ, ઈશ્વર અને માયાના પ્રકાશક, આધાર અને પ્રેરક છે. તે અક્ષરધામમાં ભગવાન પુરુષોત્તમ તથા અનંત કોટિ મુક્તો નિવાસ કરીને રહે છે. પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ જીવ, ઈશ્વર, માયા અને બ્રહ્મના નિયામક ને આધાર છે. તે સર્વ દોષે રહિત ને અનંત કલ્યાણકારી ગુણોએ યુક્ત છે. એવી રીતે શ્રીજીમહારાજને સર્વ અવતારના અવતારી, સર્વોપરી સમજવા એ જ્ઞાન છે. પોતાના આત્માને ત્રણ દેહ, ત્રણ અવસ્થા ને ત્રણ શરીરથી જુદો બ્રહ્મરૂપ માની પુરુષોત્તમ નારાયણની ભક્તિ કરવી એ જ્ઞાનનું ફળ છે.

પ્ર.૬ “હીરો કોઈ રીતે....” (૨૫/૨/૭૮-૮૦) - ‘સ્વામીની વાત’ પૂરી કરી તેનું નિરૂપણ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ :- સ્વામીની વાત પૂરી સાચી લખી હોય તો ૧ ગુણ, નિરૂપણના ૪ ગુણ.

“હીરો કોઈ રીતે ફૂટે નહિ પણ માકડના લોહીથી ફૂટે. તેમ વાસના કોઈ રીતે ટળે નહિ, પણ મોટાપુરુષ કહે તેમ કરે, તેનો ગુણ આવે ને તેની ક્રિયા ગમે તો વાસના ટળે, નીકર સાધન તો સૌભરી આદિકનાં કેવાં ? પણ વાસના ટળી નહિ.”

વાસના એટલે ઈચ્છા - તૃષ્ણા તે ટળવી બહુ જ કઠણ છે. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી - વાસના તપથી કે પુરુષાર્થથી ટળતી નથી. જૂનાગઢમાં એક નાગર બ્રાહ્મણ - સ્વાદિયા - ભોજનના સ્વાદમાં ફેર - થાળી પછાડે - કુટુંબીઓને આ ટેવથી ત્રાસ. નાગર હરિભક્ત મંદિરે દર્શને જતા - દૂરથી પગે લાગે - તેમના ત્રાસથી કંટાળી માતાએ બીજા હરિભક્ત મારફત ગુણાતીતાનંદ સ્વામીને પોતાના દુઃખની વાત કહેવડાવી - બીજા દિવસે સ્વામીએ તેમને કથામાં બેસાર્યા- સ્વામીના જમવાનો - વિચાર ‘સ્વામી શું જમતા હશે ?’ - સ્વામીને બાળમુકુંદ સ્વામીએ પત્તરમાં રોટલાનો ભૂકો - છાશ રેડી - હરિભક્તના મનમાં દૂધપાક હશે - અંતર્યામીપણે સંકલ્પ - પત્તરમાં પાણી રેડ્યું - પાસે આવીને જોયું - આશ્ચર્ય - ‘અહોહો ! આવા મોટા મંદિરના મહંત રોટલો ને છાશ જ જમે.’ - સ્વામી નિઃસ્વાદી - ગુણ લેવાથી અંતરનું પરિવર્તન - ઘેર આવી બોલ્યા વગર જમ્યા. રસાસ્વાદ ટળી ગયો. - પાકા સત્સંગી થયા. તેથી શ્રીજીમહારાજ કહે છે કૂતરા જેવો કામી - સંતને નિષ્કામી જાણે તો પોતે નિષ્કામી થાય - સંતને નિર્દોષ જાણે તો પોતે નિર્દોષ થાય - મોટાપુરુષનો ગુણ આવે - ક્રિયા ગમે તો વાસના ટળી જાય - વાસના ટાળવા માટે સાધન કરતાં સત્પુરુષનો સંગ શ્રેષ્ઠ છે.

(વિભાગ - ૨ : પ્રાગજી ભક્ત, તેરમી આવૃત્તિ - જૂન, ૨૦૧૭)

પ્ર.૭ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ :- કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “આ પ્રાગજી કહે છે તે ઠીક કહે છે.” (૧૨/૨૪)

⇒ સ્વામી - વાઘા આપાને

⇒ વાઘા આપાએ કહ્યું : ‘સ્વામી પંડે કહે તો જ માનું.’ એટલે ભગતજીએ વૃત્તિ દ્વારા સ્વામીને બોલાવ્યા અને સ્વામીએ કહ્યું.

૨. “જીવપ્રાણીમાત્ર ચામડાં જ ચૂંથે છે.” (૭/૧૫)

⇒ સ્વામી - ટીકાકારોને

⇒ ભગતજીએ મરેલા કૂતરાને ખસેડ્યું. તેથી કેટલાકે ટીકા કરી. ત્યારે

૩. પ્રાગજી ભક્તને સત્સંગમાં લેવાના છીએ. (૧૫/૨૯-૩૦)

⇒ મોટા મોટા સદ્ગુરુઓ - હરિભક્તોને

⇒ મહુવાના પ્રતિષ્ઠિત હરિભક્તોએ આચાર્ય મહારાજને ભગતજીને વિમુખ કેમ કર્યા ? તે પૂછ્યું. ત્યારે

પ્ર.૮ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ :- અડધા સાચા જવાબનાં ગુણ આપવા નહીં.

૧. ડુંગર ભક્તને આશીર્વાદ આપતાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ શું કહ્યું ? (૧૪/૨૯)

જ. ‘આ તો સાધુ થઈને શ્રીજીમહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠા પ્રવર્તાવીને સંપ્રદાયની વૃદ્ધિ કરશે.’

૨. ગઢડાના સંતોએ ભગતજી માટે કઈ સાક્ષી પૂરી ? (૨૦/૩૮)

જ. ‘એમના સમાગમથી આપણા વિકારો પણ ઓછા થઈ જાય છે, તો તેમનાં વિકાર ક્યાંથી હોય ?’

૩. ગોપાળાનંદ સ્વામીમાં અસાધારણ પ્રેમને લીધે પ્રાગજી ભક્તને શાનો સંકલ્પ થવા લાગ્યો ? (૨/૪)

જ. પ્રાગજી ભક્તને ત્યાગી થવાનો સંકલ્પ થવા લાગ્યો.

૪. યજ્ઞપુરુષદાસજીએ કઈ વાત ભગતજી મહારાજ પાસે સૌ પ્રથમવાર સાંભળી ? (૧૮/૩૪)

જ. ‘ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અક્ષર છે, શ્રીજીમહારાજની અખંડ સેવામાં રહ્યા છે ને મહારાજને રહેવાનું ધામ છે.’

૫. વનવાસમાંથી મુક્તિબાદ આચાર્ય મહારાજે વિજ્ઞાનદાસ સ્વામીને ક્યાં મોકલ્યા ? (૨૨/૪૧)

જ. વનવાસમાંથી મુક્તિબાદ આચાર્ય મહારાજે વિજ્ઞાનદાસ સ્વામીને ખાનદેશ મોકલ્યા.

પ્ર.૯ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ) (કુલ ગુણ : ૬)

૧. શૂરવીર હરિભક્તો મહોબતમાં ન લેવાયાં. (૨૫/૪૮)

જ. વરતાલ સમૈયામાં સંતોના ઉપદ્રવથી હરિભક્તોને મહુવા જવાની બંધી કરવામાં આવી હતી, પણ શૂરવીર હરિભક્તોએ કોઈની મહોબતમાં ન લેવાતાં ભગતજીનાં દર્શને મહુવા જવાનું ચાલુ રાખ્યું.

૨. પ્રાગજી ભક્તને જૂનાગઢમાં રહેવાની તમન્ના જાગી. (૩/૬)

જ. જૂનાગઢ જતાં જ પ્રાગજી ભક્તને અંતરમાં શાંતિનો શેરડો પડ્યો. સ્વામીની સાધુતા જોઈને તેમનામાં તુરત જ પ્રીતિ થઈ ગઈ. શ્રીજીમહારાજના પુરુષોત્તમપણાની અને બ્રહ્મરૂપ થવાની સચોટ વાતોથી તેમનું અંતર રંગાઈ ગયું. તેથી તેમને જૂનાગઢમાં રહેવાની તમન્ના જાગી.

૩. ભજનાનંદી થઈ પરમાનંદીને ઓળખવા. (૨૭/૫૩)

જ. જાણપણારૂપ દરવાજે રહીને પોતાનામાં પ્રવર્તતા ગુણ ઓળખીએ તો મોટાપુરુષની કૃપા થાય જ. મોટાપુરુષ પોતા જેવા કરી દે. સત્પુરુષનો સંબંધ થાય પણ જે સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મનું સુખ છે તે લેવાય નહીં તો તે સંબંધ શા કામનો? માટે ભજનાનંદી થઈ પરમાનંદીને ઓળખવા.

પ્ર.૧૦ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો.

(કુલ ગુણ : ૬)

નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ જ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

(૧) ૧, ૩ (૨૬/૪૮-૪૯)

(૨) ૩, ૪ (૨૯/૫૮,૫૯)

(૩) ૧, ૪ (૨૪/૪૪)

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈપણ એક પ્રસંગ ઉપર પંદર લીટીમાં ટૂંકનોંધ લખો. (વર્ણનાત્મક) (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. સાક્ષાત્કાર (૧૦/૧૯,૨૧) પ્રાગજી ભક્તે સાડા ત્રણ વર્ષ સુધી દેહ અને મનના ચૂરેચૂરા કરીને નિર્દોષ ભાવથી સ્વામીની અદ્ભૂત સેવા કરી. આમ સ્વામીનો અપાર રાજીપો તેમના પર વરસ્યો. આ રાજીપાની પ્રતીતિ કરાવવા સ્વામીએ પ્રાગજી ભક્તને એકાંતમાં ધ્યાન કરવા બેસાડ્યા. નવ દિવસ પૂરા થયા પછી સ્વામીએ તેમને પૂછ્યું, ‘કંઈ દેખાય છે?’ તેમને સ્વામીનાં અખંડ દર્શન થતાં હતાં તેથી સ્વામીએ તેમને સાવધાન રહેવા જણાવ્યું. દસમા દિવસની રાત્રે ધ્યાનમાં તેમને અતિશય પ્રકાશ દેખાયો અને તેમાં શ્રીજીમહારાજની સૌમ્ય અને મનોહર મૂર્તિનાં દર્શન થયાં. શ્રીજીમહારાજે ભગવાં વસ્ત્રો પહેર્યા હતાં. આ અલૌકિક દર્શનથી તેઓએ આંખોમાં આનંદનાં અશ્રુ સાથે હર્ષથી પુલકિત થતાં ઘણી વાર સુધી દર્શન કર્યાં. પ્રાગજી ભક્ત આવો દિવ્ય અનુભવ થતાં જ ગદ્ગદ કંઠે મહારાજની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ‘હે સ્વામિન્, હે મહારાજ આપે મને ન્યાલ કરી દીધો છે. મારું સાધન નહિ છતાં કૃપાએ કરીને આપે મને સાક્ષાત્ દર્શન આપ્યા છે.’ મહારાજે આ સાંભળી કહ્યું, ‘સ્વામીના પ્રતાપથી તને આ સુખ મળ્યું છે.’ આમ કહી મહારાજ અદૃશ્ય થયા પરંતુ અંતરમાં પ્રાગજી ભક્તને મહારાજની મૂર્તિ અખંડ દેખાવા લાગી. સ્વામી ત્યાં પધાર્યા ત્યારે આ દિવ્ય દર્શનથી કૃતકૃત્ય થયેલા પ્રાગજી ભક્ત સ્વામીના ચરણોમાં નમી પડ્યાં. અને પૂછ્યું, ‘મહારાજ દિવ્ય દર્શન આપ્યાં પણ ભગવાં વસ્ત્રમાં કેમ દર્શન દીધાં હશે?’ ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું, ‘એ તો સાધુરૂપે દર્શન દીધાં, હવે જો.’ એમ કહી સ્વામીએ દૃષ્ટિ કરી ત્યાં પ્રાગજી ભક્તને ફરીથી દિવ્ય અક્ષરધામમાં જરિયાન વસ્ત્ર તથા અલંકારો ધારણ કરેલ તેજોમય અને મનોહર મહારાજની મૂર્તિનાં દર્શન થયાં. મહારાજે કૃપાદૃષ્ટિ કરતાં કહ્યું, ‘હું સ્વામીને વશ છું અને તે સ્વામીને વશ કર્યા છે, તેથી આજથી હવે હું તને પણ વશ છું.’ આ સાંભળતાની સાથે જ તેમના આનંદની કોઈ સીમા ન રહી. તેને તાલાવેલી થઈ ગઈ કે સ્વામીનો આવો અપરંપાર મહિમા હું ક્યારે પ્રગટ કરું.’ આ રીતે ત્રણ વર્ષ પહેલાં પ્રાગજી ભક્તને સ્વામીએ પોતાનું જ્ઞાન આપવાનો જે કોલ આપ્યો હતો તે પૂરો કર્યો. - સ્વામી કહેતા : ‘પ્રાગજીને એની ઈચ્છા નહીં હોય તો પણ સૌ એને ગુરુ કરશે.’ પોતાના સર્વ આશ્રિતોના ગુરુપદે પ્રાગજી ભક્તને સ્થાપ્યા. સર્વજનોને ઉપદેશ આપી, પ્રાયશ્ચિત આપી શુદ્ધ કરવાની, સર્વ જીવોને અભયદાન આપવાની પણ આજ્ઞા આપી. સ્વામી એ જ મૂળ અક્ષરનો અવતાર છે ને મહારાજને રહેવાનું ધામ છે. તેવો મહિમા સૌને સમજાવવાનું શરૂ કર્યું. સૌના સંકલ્પ જાણી સ્વામી પાસે લાવી પ્રાયશ્ચિત અપાવવા લાગ્યા. આથી સત્સંગમાં ઉદ્ઘોષ થયો કે સ્વામી પ્રાગજીને વશ થઈ ગયા છે. પિતા ધામમાં જવાથી સ્વામીની આજ્ઞાથી ચાર વર્ષ પછી મહુવા ગયા. અહીં મંદિરમાં રહી હરિભક્તોને સ્વામીના મહિમાની અને પ્રતાપની વાતો કરી.

૨. પ્રાગજી ભગત દ્વારા પ્રગટપણું (૧૬/૩૦-૩૧) : જૂનાગઢમાં ભીમ એકાદશીના સમૈયા ઉપર હજારો હરિભક્તો આવ્યા હતા ત્યારે ચોકમાં પ્રાગજી ભક્ત દ્વારા બનાવેલ ચંદની બાંધી હતી તે જોઈને સ્વામી રડી પડ્યા અને બોલ્યા કે ‘એણે કેનો બાપ માર્યો હશે કે એને સત્સંગ બહાર કર્યો ? એને વિમુખ કરનારા જ વિમુખ છે.’ આવું અસાધારણ હેતુ સ્વામીને પ્રાગજી ભક્ત ઉપર હતું. પછી થોડું મંદિરનું કામ જાગા ભગત તથા બીજા હેતવાળા હરિભક્તો પાસે કરાવ્યું અને પોતે દેશમાં ફરવા નીકળ્યા. નાગરવાડા તરફના દરવાજે આવી સ્વામી થોડું બેઠા અને બોલ્યા : “ચાલીસ વર્ષ, ચાર માસ ને ચાર દિવસ અહીં રહ્યાં હવે સત્સંગમાં ફરશું ને મહુવે જઈને રહીશું.” એ પ્રમાણે પ્રાગજી ભક્ત દ્વારા પોતે સત્સંગમાં પ્રગટ છે તે સૂચન મર્મમાં કર્યું. જૂનાગઢથી નીકળી વંથળી, ઉપલેટા, પંચાળા ફરીને ગોંડળના રાજાના આગ્રહથી સ્વામી ગોંડલ પધાર્યા. રાજદરબારમાં પધરામણી કરી, નાનકડા ભગવત્સિંહજીને વર્તમાન ધરાવી આશીર્વાદ

આપ્યા. ગણોદ દરબારને ત્યાં તથા માધવજી કારભારીને ત્યાં રાત્રે ૧૧ વાગ્યા સુધી પધરામણી કરી. આસો સુદ ૧૩ ને રાત્રે પોણા વાગે સ્વતંત્ર થકા દેહ મૂકીને સ્વામી અક્ષરધામમાં શ્રીજીમહારાજની સેવામાં બિરાજ્યા.

પ્ર.૧૨ નીચેના મથાળાના સંદર્ભમાં દર્શાવેલ વાક્યમાંથી ખોટા શબ્દોને સુધારીને સાચું વાક્ય લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

❧ નોંધ :- સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. અંતિમ લીલા : ગઢડામાં વિજ્ઞાનદાસજીએ કથાનું પૂછ્યું. એટલે ભગતજીએ કહ્યું : ‘વ્યવહાર સંબંધી વિદ્યા ભણ્યા છો અને વેદવિદ્યા પણ મેં પૂરી ભણાવી લીધી છે. (૨૮/૫૫)
- જ. અંતિમ લીલા : ગોંડલમાં યજ્ઞપુરુષદાસજીએ ભણવાનું પૂછ્યું. એટલે ભગતજીએ કહ્યું : ‘શાસ્ત્ર સંબંધી વિદ્યા ભણ્યા છો અને બ્રહ્મવિદ્યા પણ મેં પૂરી ભણાવી લીધી છે. (૨૮/૫૫)
૨. મને સ્વામિનારાયણ વળગ્યા છે : ભગતજી વડોદરામાં કોઠારી મહારાજનાં દર્શન કરી ફરીથી આણંદ પધાર્યા અને હરિભક્તોને કહ્યું : ‘આ વખતે તમને ઘણું સુખ આવશે.’ (૧૮/૩૭)
- જ. મને સ્વામિનારાયણ વળગ્યા છે : ભગતજી સુરતમાં આચાર્ય મહારાજનાં દર્શન કરી ફરીથી નડિયાદ પધાર્યા અને સંતોને કહ્યું : ‘આ વખતે તમને ઘણું દુઃખ આવશે.’ (૧૮/૩૭)
૩. સત્સંગમાં સ્વીકૃતિ : જાગાભક્તોએ એમને આશીર્વાદ આપ્યા ને ઘનશ્યામના સખાનો મહિમા સમજાવ્યો, અને ભંડારીની માફી માગવા આજ્ઞા કરી. (૧૭/૩૩)
- જ. સત્સંગમાં સ્વીકૃતિ : ભગતજીએ એમને ઠપકો આપ્યો ને ભગવાનના ભક્તનો મહિમા સમજાવ્યો, અને કોઠારીની માફી માગવા આજ્ઞા કરી. (૧૭/૩૩)
- જ. ઉપાધિની શરૂઆત : એક વાર ખેતરમાં સૌ ખેડૂતો સાથે પાર્ષદો કેળનાં પાનના પડિયા બનાવતા હતા. ત્યારે જૂનાગઢના ગુલાબચંદ શેઠે સ્વામીને પૂછ્યું : સ્વામી ! આ ટાણે અક્ષરધામ શું કરતું હશે ? (૧૩/૨૭)
- જ. ઉપાધિની શરૂઆત : એક વાર સભામંડપમાં સૌ હરિભક્તો સાથે સ્વામી ખાખરાનાં પાનના દડિયા બનાવતા હતા. ત્યારે મહુવાના ફૂલચંદ શેઠે સ્વામીને પૂછ્યું : સ્વામી ! આ ટાણે અક્ષરધામ શું કરતું હશે ? (૧૩/૨૭)
૫. જન્મ અને બાળચરિત્રો : ભાભીએ આવીને જોયું તો લાડવા ન મળે. બધાને ફાળ પડી. સગાંને પૂછ્યું કદાચ કોઈ બિલાડી તો નહીં ખાઈ ગઈ હોય ! (૧/૨)
- જ. જન્મ અને બાળચરિત્રો : માતાએ આવીને જોયું તો ચૂરમું ન મળે. એમને ફાળ પડી. બધાને પૂછ્યું. કદાચ કોઈ કૂતરું તો નહીં ખાઈ ગયું હોય ! (૧/૨)
૬. વાંસદાના દીવાનને સત્સંગ : હાલાર દેશથી મહાપુરુષદાસજીને પણ ફરવા માટે વલસાડ બોલાવ્યા. પોતાના દરજજા અનુસાર રાજાએ આચાર્યનું સારું સ્વાગત કર્યું. (૨૩/૪૨-૪૩)
- જ. વાંસદાના દીવાનને સત્સંગ : ખાન દેશથી વિજ્ઞાનદાસજીને પણ સમાગમ માટે વાંસદા બોલાવ્યા. પોતાના દરજજા અનુસાર દીવાને ભગતજીનું સારું સ્વાગત કર્યું. (૨૩/૪૨-૪૩)

❧ સમાપ્ત ❧